



ZNANJE ŠTITI!

**INFORMATIVNA BROŠURA ZA RODITELJE I OSOBE IDENTIFIKACIJE
O SEKSUALNOJ EDUKACIJI I ZA ZAŠTITU OD SEKSUALNOG NASILJA**

Ova brošura za roditelje nastala je u sklopu projekta "**PRÄVENTION BARRIEREFREI**" (Prevenција bez barijera) i služi kao nit vodilja za roditelje i osobe identifikacije koje rade s djecom i mladima.

Projekt "**PRÄVENTION BARRIEREFREI**" omogućio je Ured saveznog kancelara Austrije u okviru poticaja za ženske projekte, a realizirala ga je udruga Hazissa te su ga podržali stručnjaci iz Austrije, Njemačke i Švicarske (Dr.ⁱⁿ Miriam Damrow, Monika Egli-Alge, lic.phil., Dr.ⁱⁿ Martina Kalcher).



 Bundeskanzleramt

forio | Forensisches Institut
Ostschweiz



Djeca, tinejdžeri i mlade odrasle osobe s invaliditetom, teškoćama ili drugim jezičnim i kulturnim barijerama u posebnoj su mjeri ugroženi i češće su izloženi opasnostima seksualnog nasilja.

**Roditelji i osobe identifikacije mogu pridonijeti sigurnosti djece i mladih,
a ova brošura im pruža za to potrebne informacije i podršku!**

Najvažniji sastavni elementi za zaštitu od seksualnog nasilja su emocionalna i seksualna edukacija, posredovanje prava djeteta i prava osoba s invaliditetom te znanje o mogućnostima savjetovanja i pomoći.

O čemu je ovdje zapravo riječ?

Postoje razni pojmovi koji označavaju seksualnog nasilje, a u njih ubrajamo:

- **seksualno zlostavljanje:** o seksualnom nasilju nad djecom i nemoćnim osobama govori se ponajprije u kaznenom pravu i svakodnevnom jeziku (stručno sporno)
- **seksualno nasilje:** seksualne radnje koje se vrše protiv volje drugih (putem nasilja, prijetnji pritiska, manipulacije, itd.). Seksualno nasilje događa se prije svega u bliskom socijalnom krugu od strane poznatih počinitelja ili počinitelja u rodu.
- **seksualizirano nasilje:** nasilje sa seksualnom komponentom u najširem smislu, npr. udarci po penisu, štipanje grudi.

Ovisno o kontekstu postoji i drugi pojmovi koji se koriste, npr. **seksualno izrabljivanje**.

Najčešće seksualno zlostavljanje ne počinje iz vedra neba. Seksualno nasilje je proces. Počinje zanemarivanjem granica stida i tjelesnih granica.

Seksualno uznemiravanje: razlikuje se od ostalih oblika seksualnog nasilja. Seksualno uznemiravanje podrazumijeva svaki oblik neželjene seksualne pažnje, kao npr. riječi, zviždanje, pogledi, dodiri itd. Ono se često događa u javnim ili polujavnim prostorijama, lokalima, prijevoznim sredstvima, u parku, na bazenima itd. Počinitelji su u velikom broju slučajeva nepoznate osobe.



- **Seksualna povreda nečijih granica** može se dogoditi nenamjerno. Na primjer kada se prilikom prematanja ili njegovanja ne poštuju granice stida i intimnosti djece. Stres i nedostatak vremena povećavaju taj rizik. Kada se takve povrede granica dogode, važno je da ih ozbiljno shvatimo i da ih osvijestimo kako bi ih se u budućnosti moglo izbjeći. Sva djeca i mladi imaju pravo da se njihove granice poštuju i štite!
- **Seksualni napadi** su namjerne i planirane seksualne povrede granica. Ovdje se granice stida i intimnosti djece i mladih svjesno prekoračuju. U prvom planu stoji zadovoljavanje vlastitih potreba (npr. dodirivanje djece po intimnom području, ispitivanje djece o njihovim seksualnim iskustvima, promatranje djece dok se peru ili presvlače). Ako djeca do sad nisu doživjela da roditelji i osobe identifikacije njihove granice stida pažljivo doživljavaju i poštuju, onda je počiniteljima/cama lakše počinuti nasilje!
- **Seksualno nasilje** podrazumijeva sve seksualne radnje koje su nasilno iznuđene (putem manipulacije, pritiska,...) ili koje su počinjene nad osobama koje na to nisu mogle pristati (npr. djeca, osobe s invaliditetom i osobe koje se od toga ne mogu obraniti...). Prema zakonu te nasilne radnje spadaju u kaznena djela protiv seksualnog integriteta i samoodređenja.

Odabir takvih kaznenih djela sažet je u pravnoj brošuri "**Recht Sexy**".

Brošuru možete preuzeti na stranici www.hazissa.at ili ju naručiti.

Jasno je da moramo reagirati već i prilikom ranih oblika povreda nečijih granica kako bismo spriječili da dođe do teških oblika nasilja!

Stoga je od najranije dobi važno pravilno se odnositi prema distanci i blizini te granicama i povredama granica.

Često su nijanse te koje igraju ulogu kada se radi o povredama granica, napadima i nasilju te je zbog toga teško prepoznati kada zapravo nasilje počinje.



Što je seksualno nasilje nad djecom i mladima?

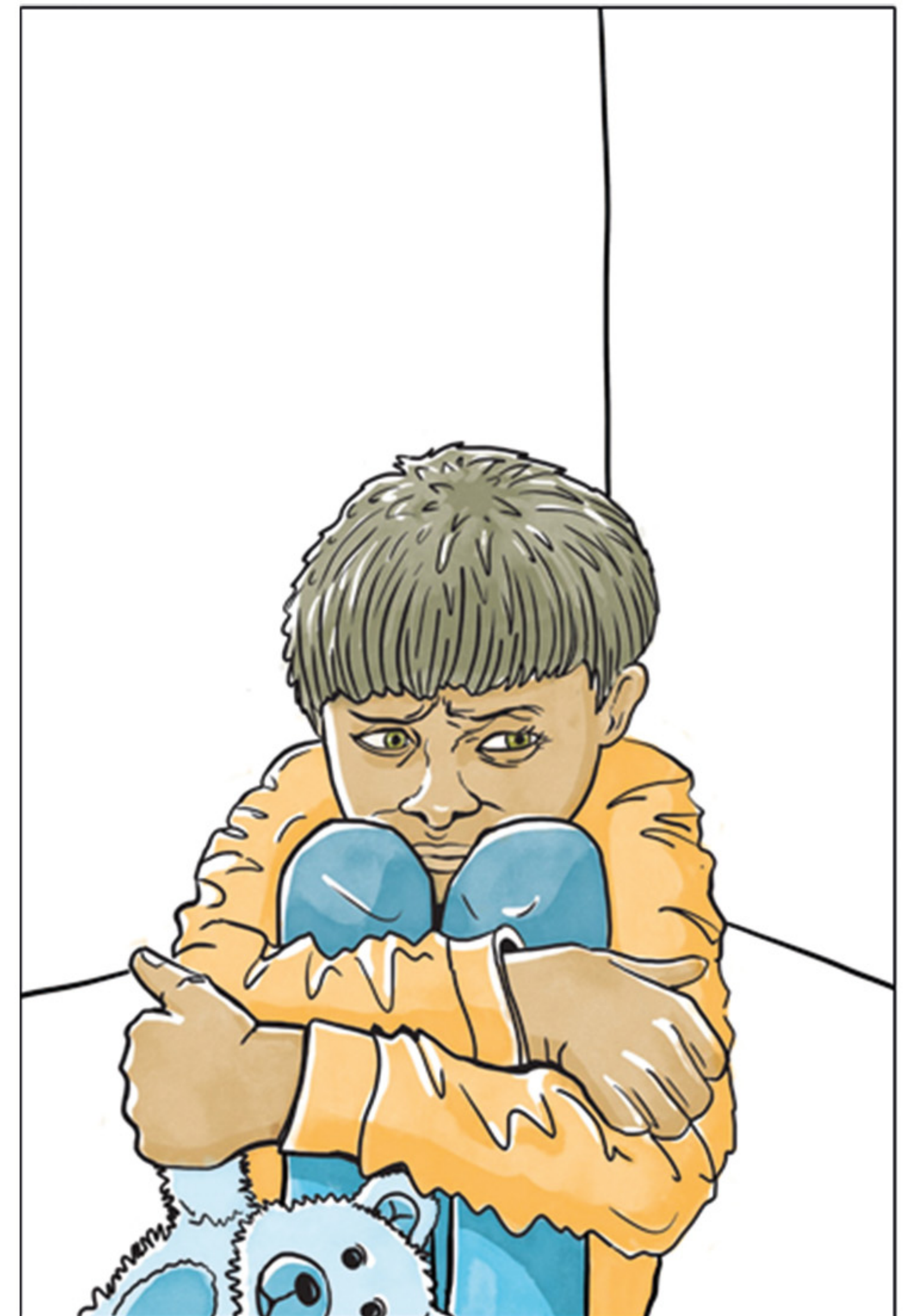
Seksualno nasilje su seksualne primjedbe ili seksualne radnje koje su upućene djeci/mladima ili se vrše nad njima. Počinitelji su u 95% slučajeva osobe identifikacije ili osobe od povjerenja iz bliskog socijalnog okruženja djece/mladih, a većina ih je muškog spola.

Stoga je jasno da upozorenja tipa „Ne idi s nepoznatim ljudima“ ili „Ne razgovaraj s nepoznatim osobama“ nisu dovoljna kako bi se djecu zaštitilo od seksualnog nasilja.

Percipiranje stranih ljudi kao potencijalno opasnih, a osoba od povjerenja kao općenito dobrih osoba upravo je suprotno od onoga što studije i kriminalistička statistika pokazuju.

Jedna petina svih djevojčica i jedna osmina svih dječaka dožive seksualno nasilje.

Otprilike dvije trećine spomenutih žrtve su seksualnog nasilja kroz neki dulji period.



Često se povrede granica, napadi i nasilje događaju i između djece i mladih iste starosti.



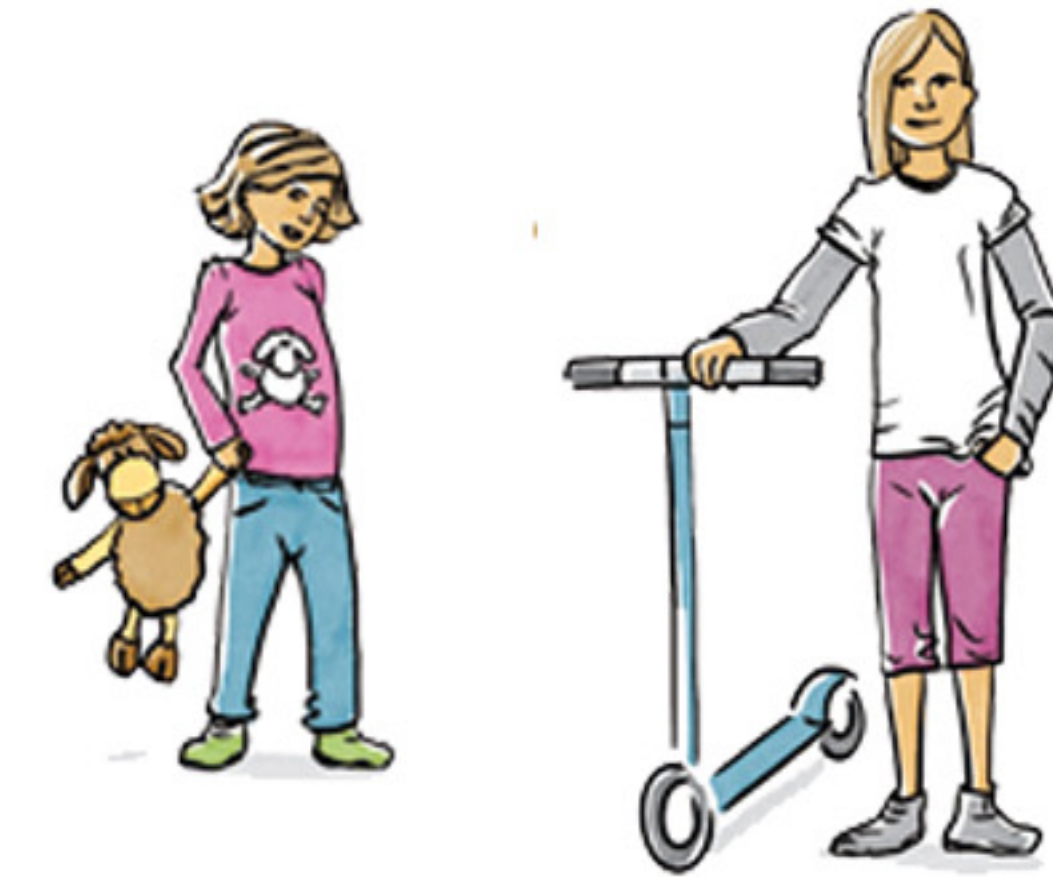
Djeca i mladi s teškoćama u razvoju, invaliditetom, barijerama ili spolnim identitetima koji odstupaju od standardnih normi posebno su ugroženi da postanu žrtve seksualnog nasilja.

Oni su također i posebno ugroženi da i sami iskazuju napadno i nasilno ponašanje!

Kako mogu djecu i mlade zaštititi od seksualnog nasilja?

Nekoliko osnovnih načela pridonosi zaštiti djece i mladih:

- djecu i mlade jačati i poticati njihovo sudjelovanje,
- omogućiti samoefikasnost,
- primjenjivati dječja prava,
- aktivno poticati emocionalnu i seksualnu edukaciju,
- posredovati informacije o oblicima nasilja te mogućnostima primanja pomoći i potpore, itd.



Prevenција seksualnog nasilja nije jednokratna mjera već je to stav koji je prožet poštovanjem i slobodom od nasilja. Djeca i mladi u svakodnevnom životu stječu iskustvo kako se ophodi s njihovim granicama glede tijela i intimnosti. Na primjer kroz odnose s roditeljima, osobama identifikacije, osobnim asistentima i asistenticama, učiteljima i učiteljicama te odgajateljima i odgajateljicama.

Mladi moraju u svakodnevici prepoznati da se njihova prava i granice štite. Na taj će način lakše potražiti pomoć kada se ove granice ne poštuju.

Nužna osnova za zaštitu od nasilja su **prava djeteta**, koja su u Austriji zajamčena Ustavom te **Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom** koja pruža posebnu zaštitu djeci i mladima s teškoćama u razvoju ili psihičkim poremećajima.

Svi ljudi imaju prava!

Empowerment i participacija

Empowerment znači jačanje ljudi. Važnu ulogu pri tome imaju sudjelovanje i suodlučivanje (participacija). Sudjelovanje u raspravi i suodlučivanje dovode do toga da djeca i mladi stječu iskustvo da sami mogu suoblikovati svoj život (samoefikasnost). Djeca na taj način jačaju, postaju samosvjesnija i otpornija (otpornost).

Suodlučivanje je djetetovo pravo! Sva djeca i mladi imaju pravi suodlučivanja i izražavanja vlastitog mišljenja u svim stvarima koje se na njih odnose.

Naravno da kod maloljetnih osoba postoje odluke koje za njih moraju donijeti njihovi roditelji u okviru svoje odgovornosti kao odgojitelji. Na primjer kada se radi o medicinskoj skrbi, obaveznom pohađanju škole, higijeni, itd.

U obitelji, školi ili ustanovama postoje odluke koje se mogu zajedno donijeti, npr. u pitanjima suživota, u svezi s izletima, obrocima. Posebno važna su ona područja u kojima djeca mogu sama donositi odluke: to počinje još kada su djeca mala prilikom davanja pusa i maženja te se nastavlja u tinejdžerskoj i odrasloj dobi kada osoba sama odlučuje želi li i s kime želi izmjenjivati nježnosti ili stupiti u vezu.

Pružanje informacija:

Svi ljudi imaju pravo na pristup informacijama o svim temama koje se odnose na njih i koje su primjerene dobi i stupnju razvoja. Ovdje se ubrajaju i informacije vezane uz nasilje i o tome gdje osoba može dobiti pomoć ukoliko joj je potrebna potpora.

Važne ustanova gdje možete potražiti pomoć:

- centri za zaštitu djece te pravobranitelji za djecu i mladež
- savjetovališta za osobe s invaliditetom
- pravobranitelj za osobe s invaliditetom
- centri za žrtve nasilja
- nadležni socijalni radnici i radnice ovisno o mjestu prebivališta

U privitku se nalaze daljnje ustanove koje mogu pružiti pomoć i potporu.

Savjet!

Razmislite kojim se osobama možete obratiti ukoliko netko sumnja na nasilje ili je doživio nasilje (rodbina, asistenti,..) te koje ustanove postoje u Vašoj regiji kojima se možete obratiti za pomoć!

Emocionalna i seksualna edukacija

Osnova prevencije seksualnog nasilja je odgovarajuća emocionalna i seksualna edukacija prilagođena dobi i razvoju.

Emocionalna edukacija znači da možemo izraziti svoje osjećaje, želje i potrebe. To također podrazumijeva i obzirnu i empatičnu percepciju i poštivanje tuđih osjećaja. Važni sastavni dijelovi emocionalne edukacije su nenasilna komunikacija i kompetencije za rješavanja konflikata.

Cilj obuhvatne seksualne edukacije je da djeca, mladi, ali i odrasli budu upućeni u svoje tijelo i seksualnost i da mogu o tome razgovarati.

Djeci i mladima s kognitivnim ograničenjima treba staviti na raspolaganje posebne i individualne mogućnosti u vidu korištenja jednostavnog jezika ili korištenja slika i znakovnog jezika kako bi lakše razvili razumijevanje za svoje tijelo. Tako dobivaju mogućnost da se izraze ili da obavijeste kada se u nečijoj prisutnosti ne osjećaju dobro ili kada ih netko dodiruje protiv njihove volje.



Prava djeteta

Djeca trebaju znati svoja prava.

Dječja prava vrijede za SVU djecu jednako.

Za zaštitu od nasilja najvažnija su dolje navedena prava:



- Svako dijete ima pravo na zaštitu i skrb, dobrobit djeteta u prvom je planu.
- Svako dijete ima pravo sudjelovanja u razgovoru koji je primjeren dobi djeteta te na uvažavanje svog mišljenja.
- Svako dijete ima pravo dobiti informacije u svezi s temama koje se tiču djeteta, a koje odgovaraju njegovoj dobi i stupnju razvoja.
- Svako dijete ima pravo na odgoj bez nasilja. Zabranjen je bilo koji oblik nasilja.
- Svako dijete s teškoćama u razvoju ima pravo na zaštitu i skrb koje uzima u obzir njegove posebne potrebe. U svim područjima svakodnevnog života mora se zajamčiti jednako postupanje prema svima!

Seksualna ljudska prava

Seksualna ljudska prava vrijede za SVE ljude jednako.

Za mlade ljude posebno su važna slijedeća seksualna ljudska prava:

- Pravo na seksualnu slobodu i autonomiju. Svaka osoba smije slobodno živjeti svoju seksualnost, bez nasilja, prisile, iskorištavanja, povrede, mučenja i zlouporabe.
- Pravo na seksualnu ravnopravnost. Nikoga se ne smije diskriminirati zbog spola, dobi, religije, seksualne orijentacije, fizičkog ili psihičkog oboljenja.
- Pravo na seksualni užitak i izražavanje seksualnih osjećaja. Nitko nema pravo drugoj osobi zabraniti seksualni užitak i pravo na izražavanje osjećaja, ljubav, komunikaciju, dodire itd.
- Pravo na temeljito seksualno prosvjetljenje i sveobuhvatni seksualni odgoj. Svaki čovjek ima pravo na seksualnu edukaciju i zaštitu seksualnog zdravlja.
- Svaka osoba ima pravo sama odlučiti želi li te s kime želi stupiti u partnerstvo ili brak.
- Svaka osoba ima pravo sama odlučiti želi li imati djecu te koliko djece želi imati.

Vlastite seksualne potrebe nikad se ne smiju ostvariti na štetu drugih ljudi!

Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom

Cilj sporazuma Ujedinjenih nacija, odnosno Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom koja je 2008. godine stupila na snagu, je ravnopravna socijalna uključenost osoba s invaliditetom i psihičkim bolestima u društvo. Pet osnovnih načela konvencije su osvještavanje, pristupačnost, participacija, individualizacija i raznolikost te uključivanje u društvo i životni prostor. U najvažnija prava konvencije o pravima osoba s invaliditetom ubrajamo:

- Pravo na poštovanje čovjeku svojstvenog dostojanstva, individualne autonomije uključujući i slobodu donošenja vlastitih odluka te neovisnost u smislu samoodređenja.
- Pravo na puno i učinkovito sudjelovanje u društvu i uključivanje u društvo.
- Također i osobe s invaliditetom imaju ista prava s obzirom na obiteljski život i prikladnu podršku u izvršenju svoje roditeljske odgovornosti.
- Pravo na poštovanje različitosti ljudi s invaliditetom ili oboljenjima te njihovo prihvaćanje kao dijela ljudske raznolikosti i čovječnosti.
- Pravo na nediskriminaciju.
- Pravo na jednakost mogućnosti.

Seksualno obrazovanje

Seksualno obrazovanje često se označava kao osnova rada na prevenciji seksualnog nasilja i to s pravom! Tek kada djeca mogu razgovarati o „normalnoj“ seksualnosti, tada mogu razgovarati i o seksualnom nasilju te se nekome povjeriti i potražiti pomoć.

Psihoseksualni razvoj djece počinje rođenjem i traje sve do u odraslu dob. Ovisno o starosti i stupnju razvoja obrađuju se različiti sadržaji i teme.

Što djeca trebaju znati i kada?

Seksualni odgoj nije jedan jedini veliki razgovor u kojem se djetetu objašnjava što je to spolni odnos.

Seksualnost je više od samog spolnog odnosa!

Stalno treba razgovarati o vezama, seksualnosti, ljubavi i osjećajima. Ove teme su važne od mlađe dječje dobi, a prate nas kroz cijeli život!



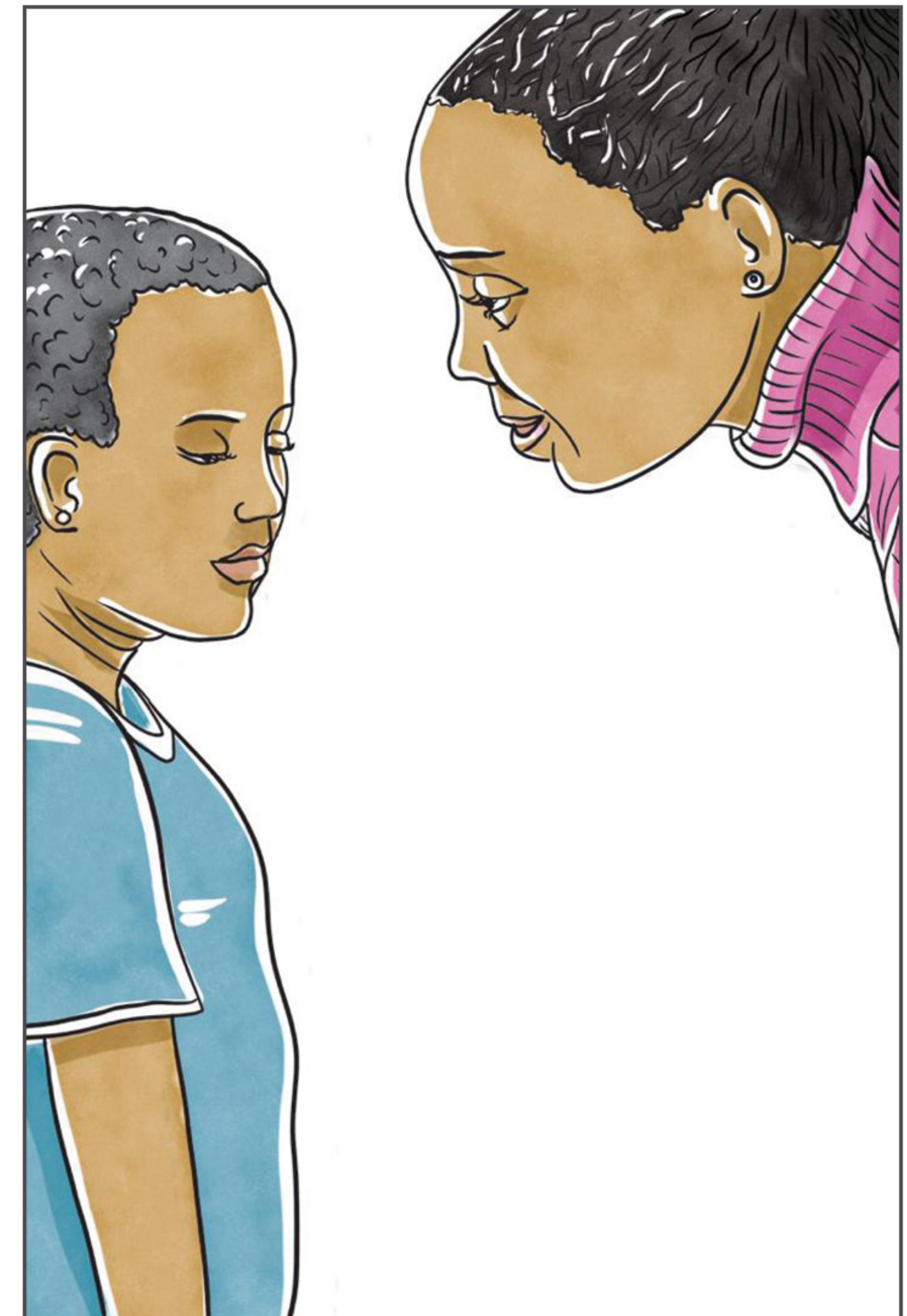
Ne postavljaju sva djeca pitanja

Čak i kada djeca ne postavljaju (ne mogu postavljati) pitanja, imaju pravo na temeljite informacije o svom tijelu, tjelesnim zbivanjima, seksualnosti i (seksualnom) nasilju. Djecu uče čak i kada ne razgovaramo s njima: naime da je seksualnost tabu i da nemaju osobu s kojom bi mogli razgovarati o toj temi!

Razgovarajte o svakodnevnim događanjima (npr. kada se dijete rodi razgovarajte o tome kako nastaju djeca? Ili kada djeca nađu tampon ili kondom pa žele znati što je to.).

Roditelji tada pomažu djeci dajući kratke odgovore koji su primjereni dječjoj dobi. Tako djeca stječu znanje o temama seksualnosti i ljudskog tijela primjereno njihovoj dobi.

U ovim razgovorima nisu bitne samo činjenice. Treba razgovarati i o osjećajima i vrijednostima kao što su ravnopravnost, poštovanje i sloboda od nasilja jer su i oni povezani s temom tijela i seksualnosti.



Dječja seksualnost i seksualnost odraslih

Dječja seksualnost temeljno se razlikuje od seksualnosti odraslih!

Mnogi misle da je seksualnost samo nešto za odrasle. Ali seksualnost se razvija od rođenja i mnogo je više od samog spolnog odnosa.

Seksualnost je dio razvoja osobnosti koja se proteže kroz cijeli život.

Maženje, grljenje i škakljanje vrlo su senzualna događanja puna užitka. Djeca i mladi uče kroz druženje sa samim sobom, s roditeljima, odgajateljima/cama, učiteljima/cama, osobnim asistentima/cama. Također uče kroz opažanje i u igri. Promatraju kako se roditelji i ostale odrasle osobe ponašaju jedni prema drugima.

Na taj način uče kako se ponašati u vezama i kako se izražava privrženost, ljubav i poštovanje. U igri s lutkama te prijateljicama i prijateljima možemo vidjeti s čime se djeca u tom trenutku bave pa se igru može iskoristiti kao priliku da djetetu korak po korak objasnimo i odgovorimo na pitanja.

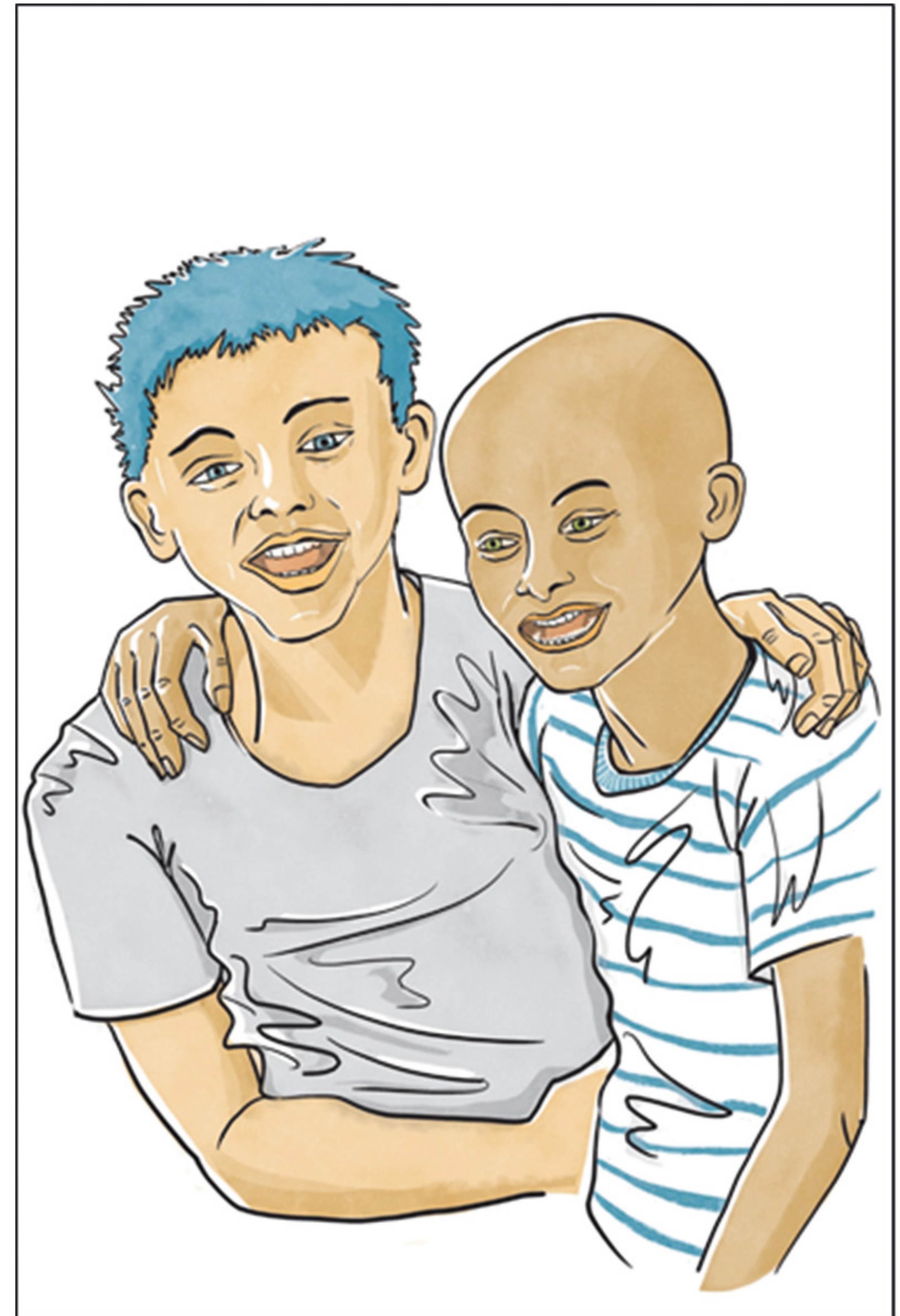


Dječja seksualnost temeljno se razlikuje od odrasle seksualnosti!

U dječjoj seksualnosti („igre doktora“, „igra mame, tate i djeteta“, igre u kojima djeca istražuju svoje tijelo) ne radi se o vezama i zadovoljavanju, već štoviše o kontaktu i o socijalnom učenju. Djeca su znatiželjna i žele sve istražiti svoje tijelo i tijela svojih prijatelja i prijateljica s kojima se igraju.

Preobrazba u odraslu seksualnost odvija se korak po korak tijekom spolnog sazrijevanja (puberteta). Od tog trenutka mlade osobe mogu razumjeti seksualnost odraslih i svjesno se odlučiti za nju ili protiv nje.

U Austriji taj se trenutak dostiže s 14 godina. Od tada je dozvoljena „odrasla seksualnost“ s drugim osobama koji također moraju biti dovoljno stare za to.



Ja i seksualna edukacija ...

Seksualna edukacija ima puno veze s vlastitom prošlošću:

Kako se u Vašoj obitelji odnosilo prema seksualnosti (npr. prema nagosti, maženju, ljubavi, nježnosti)? Kako ste Vi doživjeli seksualni odgoj i pojašnjenja u svezi toga kod kuće i u školi? S kim ste razgovarali o toj temi? Kakve su Vaše vlastite predodžbe o muškosti, ženskosti, raznolikosti, ljubavi i vezama? Osim obitelji važnu ulogu imaju i kulturne, religijske i društvene norme. Ne dopuštaju i ne toleriraju sva društva svako izražavanje seksualnosti. Različite norme, granice i predodžbe mogu u sebi skrivati potencijal za sukobe!

Naša vlastita iskustva utječu na to o čemu možemo razgovarati ili što smatramo nepristojnim. Kada sami poznajemo i reflektiramo vlastite stavove i pristup seksualnosti, tada s djecom, tinejdžerima i mladim odraslim možemo o tome razgovarati primjerenije i otvorenije.

Važnu ulogu također igraju i granice u poslovnom i profesionalnom životu te se stoga moraju poštivati i reflektirati.

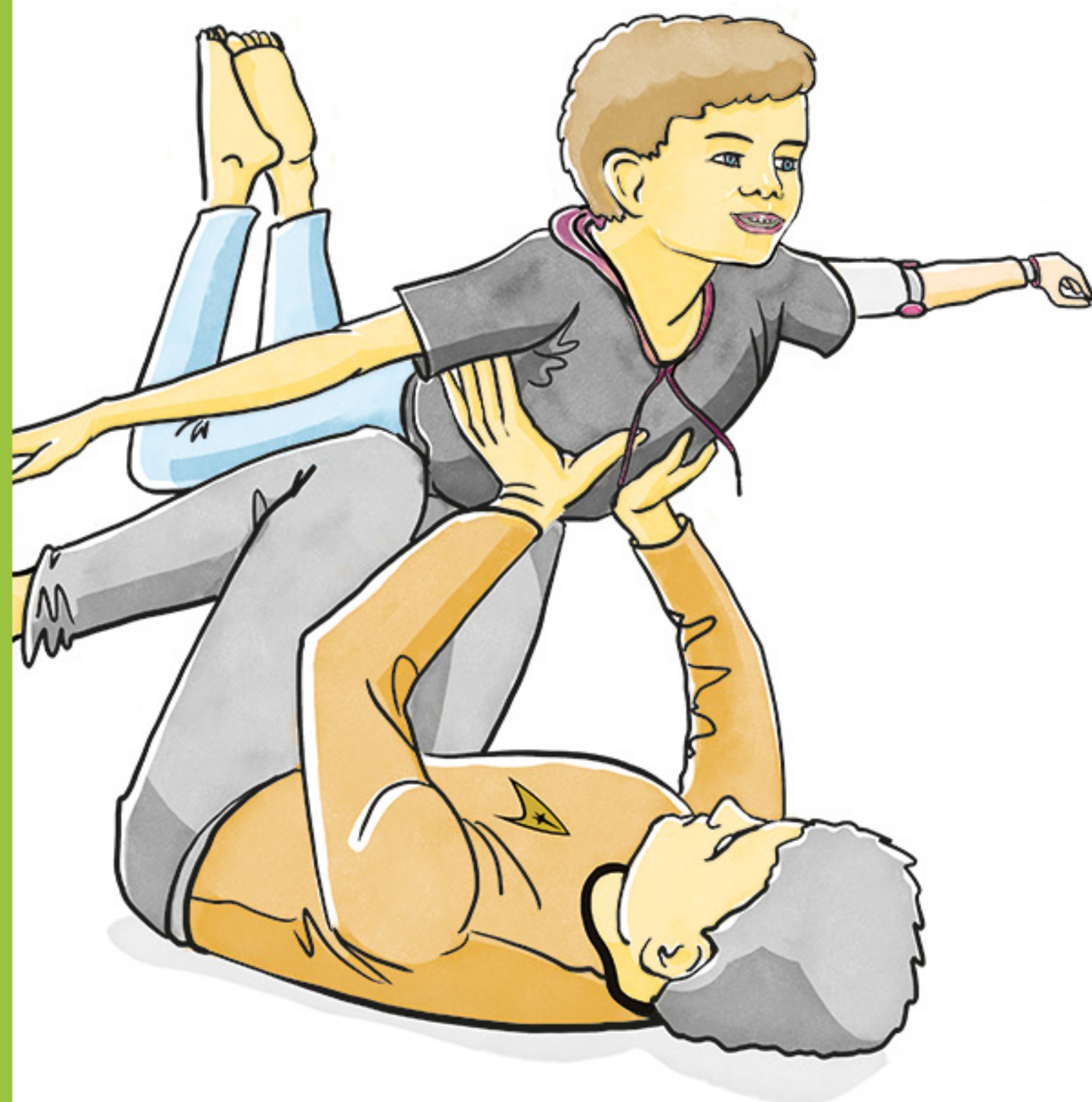
Voditi računa gdje su granice! Roditelji i odgajatelji također imaju svoje granice i ne žele (trebaju!) dijeliti sve sa svojom djecom, tinejdžerima i klijentima.

Dječji vrtić, škola, sportski klub i slično:

U svim ustanovama u kojima se skrbi o djeci ili mladima, u kojima ih se prati, obrazuje ili im se daje krov nad glavom, važnu ulogu igra i odnos prema bliskom kontaktu i distanci, tjelesnosti i seksualnosti.

Koji doprinos mogu dati ove institucije?

- Pozitivan stav, otvorenost i razmjena iskustava u svezi sa seksualnošću i seksualnom edukacijom s roditeljima i skrbnicima.
- Pravila o međusobnom ponašanju i o dječjoj seksualnosti koja se obrađuju sukladno starosnoj dobi u grupama („igre doktora“ te druge igre koje uključuju istraživanje ljudskog tijela).
- Ponašanje prema granicama djece (tjelesne granice, granice intimnosti, profesionalne granice, ...) s puno poštovanja i s promišljanjem istih, na primjer: kodeks ponašanja!



- Uključivanje tema seksualnosti i zaštite od seksualnog nasilja u pedagoške koncepte te u obrazovanje i stručno usavršavanje.
- Razrada koncepta zaštite od nasilja za ustanove.

Dopustite da Vas prilikom izrade koncepata o zaštiti od nasilja svojim savjetima prate vanjski stručnjaci za zaštitu djece i mladih te za prevenciju!

Što zapravo jest „normalno“?

Razvoj dječje seksualnosti u dobi od 0 do 6 godina

Otkrivanje tijela i osjetila, njihovo upoznavanje i istraživanje

Djeca...

- otkrivaju sebe i svijet oko sebe svim osjetilima,
- istražuju svoje vlastito tijelo i igraju se s njime, imaju sve veći interes za vlastiti spol,
- spoznaju da postoje različita tijela,
- razvijaju vlastite želje i predodžbe te ih žele ostvariti (faza autonomije),
- žele sama donijeti svoje prve odluke,
- doživljavaju intenzivne osjećaje: ljubav, veselje, sram, ljutnju, ljubomoru, itd.,
- interesiraju se za tijela druge djece: prakticiraju igre „doktora“, igre „mame i tate“ i druge igre koju uključuju istraživanje tijela,
- upoznavaju pravila dječje seksualnosti (uče „što je u redu, što nije u redu“),
- isprobavaju različite uloge,
- s uzbuđenjem istražuju i pokazuju svoje tijelo,
- razvijaju osjećaj za granice stida i intimnosti,
- sakupljaju znanje o vlastitom tijelu, o sebi i fizičkim zbivanjima.



Kako mogu svome djetetu pružiti potporu u razvoju u dobi od 0 do 6 godina?

- Ponuditi igre u kojima se razvijaju sva osjetila, npr. igranje u vodi ili blatu, ljuljanje, plesanje, skakanje, grljenje itd.
- Pružiti potporu i voditi djecu kroz igre uloga, „igre mame i tate“, igre preoblačenja te reflektirati vlastite spolne uloge i ideale.
- Imenovanje svih dijelova tijela također i spolnih dijelova npr. prilikom prematanja, kupanja i oblačenja. Prilikom potpomognute komunikacije s djetetom staviti na raspolaganje simbole i riječi za sve dijelove tijela!
- Djetetu dozvoliti dodirivanje tijela i dodirivanje vlastitog spolnog organa. Međutim, moraju se postaviti pravila te osigurati prostorija koja pruža sigurnost (npr. djetetova vlastita soba).
- Omogućiti sveobuhvatnu percepciju tijela. Ponuditi djeci vrijeme u kojem zaštićena mogu doživjeti „nagost“. Na primjer omogućiti djetetu vrijeme kada može biti „bez pelena“ kada je riješen problem dječje inkontinencije.
- Pojasniti djetetu stvari s pomoću slikovnica i materijala. Prilikom potpomognute komunikacije s djetetom imati na raspolaganju simbole i riječi na temu seksualnosti koji su prikladni dječjoj dobi.
- Shvatiti njihova pitanja ozbiljno i odgovoriti na njih („U redu je da si to pitao/pitala. Ja se isto informiram ako nešto ne znam!“).
- Objasniti djetetu kako oprati i njegovati vlastito tijelo. Prilikom njegovanja tijela najaviti djetetu dodire i imenovati što se radi.

- S poštovanjem se odnositi prema djetetovim željama i granicama, čak i kada nije moguće ispuniti sve djetetove želje.
- Djetetu ne zabraniti seksualno ponašanje jer su takva iskustva, primjerena njihovoj dobi, važna za razvoj osobnosti. Omogućiti vremena u kojima djeca mogu biti sama za sebe! Postaviti pravila i odrediti granice (pravila za igre „doktora“).
- Odlučno i smireno odgovoriti na provokacije i proste riječi. Razgovarati o tome koje osjećaje one izazivaju. Objasniti djetetu da se od svih očekuju poštovanje.
- Prilikom potpomognute komunikacije uzeti za ozbiljno osjećaje, imati strpljenja prilikom izljeva emocija, poticati (jezično) izražavanje na temu osjećaja.
- Odrediti vremensko i dobno ograničenje prilikom korištenja digitalnih medija – osmisliti raznovrsno i sigurno korištenje medija popraćeno komunikacijom i u skladu s razvojnom dobi djeteta.
Za djecu mlađu od 3 godinu digitalni mediji (televizija, računala, mobiteli itd.) su štetni!

Fizička interakcija spada u normalan razvoj djece.

Jednako tako kao što postoje različita djeca, postoje i vrlo različita seksualna ponašanja djece.

- U dječjoj dobi postoji čitava lepeza različitih seksualnog ponašanja, međutim ona se bitno razlikuju od seksualnosti odraslih.
- Većina djece ulazi u „fizičke/seksualne“ interakcije s drugom djecom slične dobi („igre doktora“ ili igre u kojima se istražuje tijelo), i to u svim dobnim skupinama, međutim učestalost se povećava oko 3. ili 4. godine života.
- Od predškolske dobi nadalje (razvija se osjećaj stida, poznavanje društvenih pravila) fizička znatiželja/aktivnost djeteta premješta se u privatni prostor/vlastitu sobu.

Dječja seksualnost u svojoj se osnovi bitno razlikuje od seksualnosti odraslih – spolni odnos nije sastavni dio dječje seksualnosti. Prakticiranje seksa odraslih relevantno je od trenutka spolne zrelosti (puberteta) i zakonski dozvoljeno od 14. godine („seksualna punoljetnost“).



Postoje jasna pravila za igru „doktora!“

Igre „doktora“ ubrajaju se u važan dio psihoseksualnog razvoja i započinju u mlađoj dječjoj dobi.

Kao i kod drugih igara i ovdje postoje jasna pravila:

- Nikoga se ne smije prisiljavati na igru.
- Nitko u igri ne smije biti povrijeđen. Zabranjeno je gurati bilo kakve predmete u otvore na tijelu (anus, vaginu, nos, uši, usta).

- Igre „doktora“ su „intimne“, a ne „javne“ igre. To znači da se granice stida svih sudionika (pa tako i promatrača i drugih osoba!) moraju uzeti u obzir i poštovati.
- Djeca moraju pripadati sličnoj dobnoj skupini (do 2 godine razlike).
- Radnje koje se prakticiraju u seksu odraslih ne spadaju u dječju igru „doktora“ ili „mame i tate!
- Obratiti pažnju na higijenu: ne zaboraviti oprati ruke!
- Ako se djeca ne drže pravila igre „doktora“, tada odrasli moraju uskočiti u pomoć.

Djeci moraju znati da imaju pravo pozvati pomoć.

Kada odrasli moraju intervenirati?

Kada...

- se djeca u igri „doktora“ zaigraju sa znatno nadmoćnijom ili inferiornijom djecom,
- djeca pokušaju druge nagovoriti ili ih prisiljavaju na igru „doktora“,
- djeca ozljeđuju sama sebe ili druge,
- djeca drugima vrše pritisak da čuvaju tajnu,
- djeca druge nagovaraju na prakticiranje seksa odraslih.

Kod nas postoji nulta tolerancija na nasilje! Razgovarajte o tome!

Mora biti jasno da se ne tolerira nikakvo nasilje (npr. fizičko, seksualno, psihičko nasilje te širenje tračeva, vrijeđanje nekoga, isključivanje drugih iz društva, itd.). Odmah zaustavite nasilje među djecom i zauzmite jasan stav!

Ako netko prijeđe granice (npr. gledanje ispod suknje, pipanje, vicevi seksualnog karaktera ili uvrede), to onda više nije niti zabavno niti bezazlena igra!

Djeca moraju naučiti da nasilno ponašanje nije u redu – vježbajte komunikacijske vještine i vještine rješavanja konflikata!

Poruka glasi:

„Napadi i nasilje kod nas nisu dozvoljeni!“





Der Neinrich

Edith Schreiber-Wicke
© 2002 Thienemann



Sina und Tim

Ursula Enders, Ilka Villier
© 2019 Zartbitter

Erbsenklein Melonengroß

Cornelia Lindner,
Verena Tschernjak
© 2021 Achse



Wir können was, was ihr nicht könnt

Ursula Enders,
Dorothee Wolters
© 2020 Mebes&Noack



Razvoj dječje seksualnosti u dobi od 6 do 10 godina

Preobrazba osjećaja i tijela

- Razvijaju se granice stida i pojačana potreba za privatnošću.
- Isprobavaju se spolne uloge, doživljavaju se uzori.
- Moć i snaga postaju vidljivi.
- Nastaju prijateljstva i društvene veze i igraju sve važniju ulogu, ponajprije u istospolnim grupama.
- Razvijaju se prvi znaci ranog puberteta.
- Nastaju prve ljubavi i sanjarenja.



Kako mogu pružiti podršku svom djetetu u razvoju u dobi od 6 do 10 godina?

- Raditi na jačanju socijalnih vještina kao što su obzirnost i empatija (sposobnost suosjećanja).
- Dopustiti samostalnost.
- Poticati izražavanje osjećaja, potreba i sposobnosti suosjećanja.
- Ne osuđivati „predpubertetske“ emocionalne ispade. Ostati miran/mirna, postaviti granice te pohvaliti pozitivno ponašanje.
- Poticati pojašnjavanje i izvan škole, a koje je primjereno djeci.
- Kritični pristup prema spolnim ulogama. Podupirati dijete u njegovoj individualnosti.
- Razgovarati o razvoju i promjenama tijela. Pripremiti dijete na pubertet.
- Moguće odstupanje tjelesnog razvoja u odnosu na psihički razvoj - djeca se ponekad iz interesa radije igraju s mlađom djecom. Naročito dobro pratiti seksualno ponašanje u igri. Zaustaviti nasilno ponašanje te dogovoriti jasne granice i pravila.

Svako dijete je jedinstveno i razvija se svojim tempom. Zbog toga i seksualni razvoj nije isti kod svakog djeteta. Razvoj je proces koji traje od rođenja do odrasle dobi.



Von wegen Bienchen und Blümchen!

Carsten Müller, Sarah Siegl

© 2021 Edition Michael Fischer/EMF Verlag

Klär mich auf

Katharina der Gathen

© 2021 Klett Kinderbuch



Mädchen, Junge, Kind

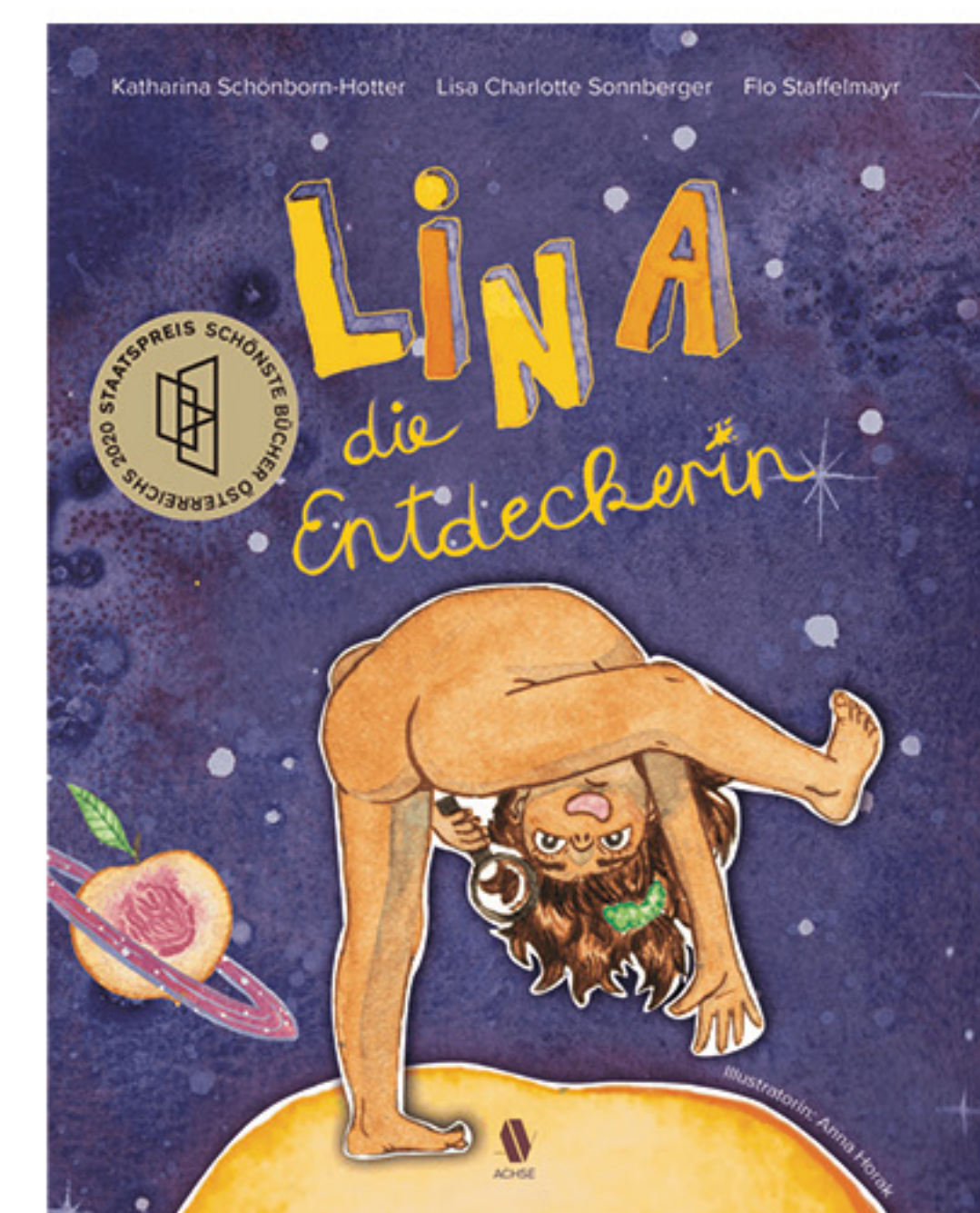
Daniela Thörner

© 2021 Familiar Faces

Lina, die Entdeckerin

Schönborn-Hotter, Sonnberger & Staffelmayr

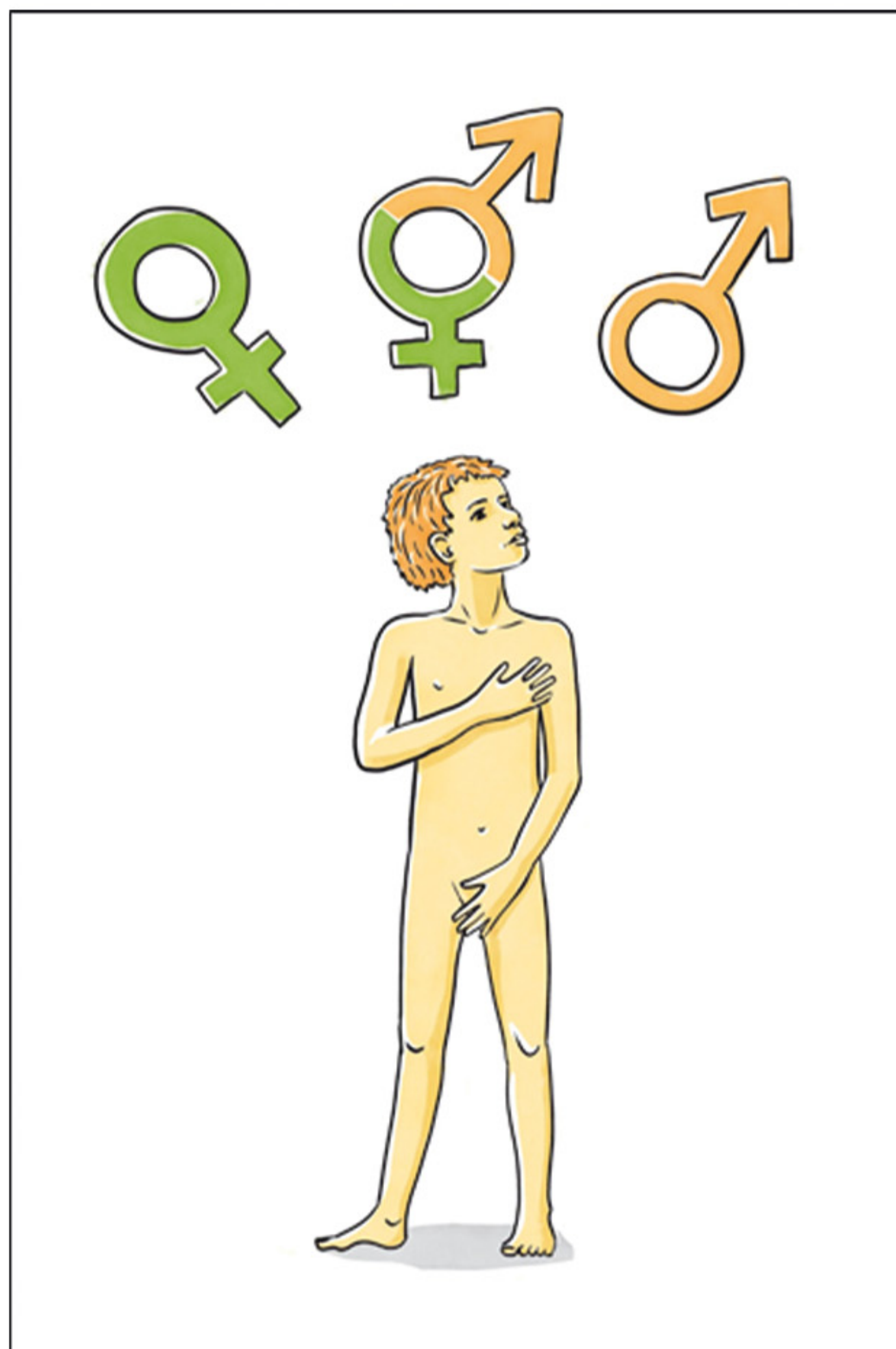
© 2020 Achse Verlag



Seksualni razvoj tinejdžera u dobi od 10 do 14 godina

Početak ranog puberteta

- Vidljive su fizičke, kognitivne i emocionalne promjene.
- Socijalne veze i krug prijatelja postaju sve važniji.
- Sve veću vrijednost ima poštivanje intimne sfere (i u obitelji).



- Preispituju se i isprobavaju društvene uloge, seksualna orijentacija i spolni identiteti.
- Povećava se želja za seksualnošću odraslih i temama kao što su prevencija, tjelesne funkcije, higijena, veze, trudnoća, seksualnost, ljubav itd.
- Djevojčice dobivaju prvu mjesečnicu. Ciklusi su još relativno neredoviti.
- Kod dječaka se javlja prva noćna ejakulacija.
- Povećava se interes za samozadovoljavanjem/masturbacijom.

Oprez kod pornografije!

Pornografija je zabranjena za mlade ispod 18 godina!

Kako mogu pružiti podršku svom djetetu u razvoju u dobi od 10 do 14 godina?

- Ponuditi djetetu pristup primjerenim informacijama (knjige i materijali).
- Ponuditi djetetu različite teme o kojima možete razgovarati, na primjer
 - zdrave veze: postizanje dogovora u vezi, nenasilna komunikacija i rješavanje konflikata, itd.,
 - spolne uloge i raznolikost: preispitajte vlastita poimanja uloga i stavove o spolnoj raznolikosti.
 - razvoj u pubertetu: kako se mijenjanju ljudsko tijelo, veze i interesi?
- Pristupite senzibilno prema fizičkom, kognitivnom i emocionalnom razvoju svog djeteta te izbjegavajte omalovažavanje, ismijavanje ili nepoštivanje intimne sfere.
- Kada se razvoj fizičkih ili kognitivnih sposobnosti odvija vrlo različito:
 - Objasnite procese u tijelu u skladu sa stupnjem razvoja. Ponavljanje rečenog je vrlo važno!
 - Pratite potrebe emocionalnog razvoja nudeći djeci odgovarajuću pomoć u skladu sa stupnjem razvoja.
 - Kroz igre uloga isprobajte s djetetom različite društvene uloge. Stvoriti dovoljno prostora za djelovanje, odnosno suodlučivanje.
 - Obratite pažnju na intimnu sferu i granice stida prilikom njege!

Pripremite dijete na odraslu seksualnost, svjesnu odgovornosti i samoodređujuću:

Što su djeca bolje informirana i upućena, to kasnije se događa „prvi put“,
više koriste zaštitu i štite se od spolnih bolesti.

Informirajte se mogućnostima seksualne edukacije, na primjer kod institucije Netzwerk Sexuelle Bildung Steiermark (www.netzwerk-sexuelle-bildung-steiermark.at).

Seksualna punoljetnost u Austriji

S 14 godina mladi se smatraju „seksualno punoljetnima“ To znači da sami smiju odlučiti žele li biti seksualno aktivni i s kime to žele. Tu se podrazumijeva da su svi dovoljno stari i da se s tom odlukom slažu! Ako jedna od dviju osoba ima tek 13 godina, druga osoba smije biti starija od nje najviše 3 godine (dakle najviše 16).

Kaznena odgovornost

S 14 godina su djeca „kazneno odgovorna“ ili „uračunljiva za prijestupe“. To znači da ih se može kazneno goniti za kaznene radnje. Mladi s navršениh 14 godina odgovorni su za svoje djelovanje, bilo da se radi o upravnom prekršaju (kršenje Zakona o zaštiti mladeži) ili o nepoštivanju kaznenog zakona (prisila na seks, tjelesne povrede, i slično).

Svjesno korištenje mobitela, računala i sličnih uređaja!

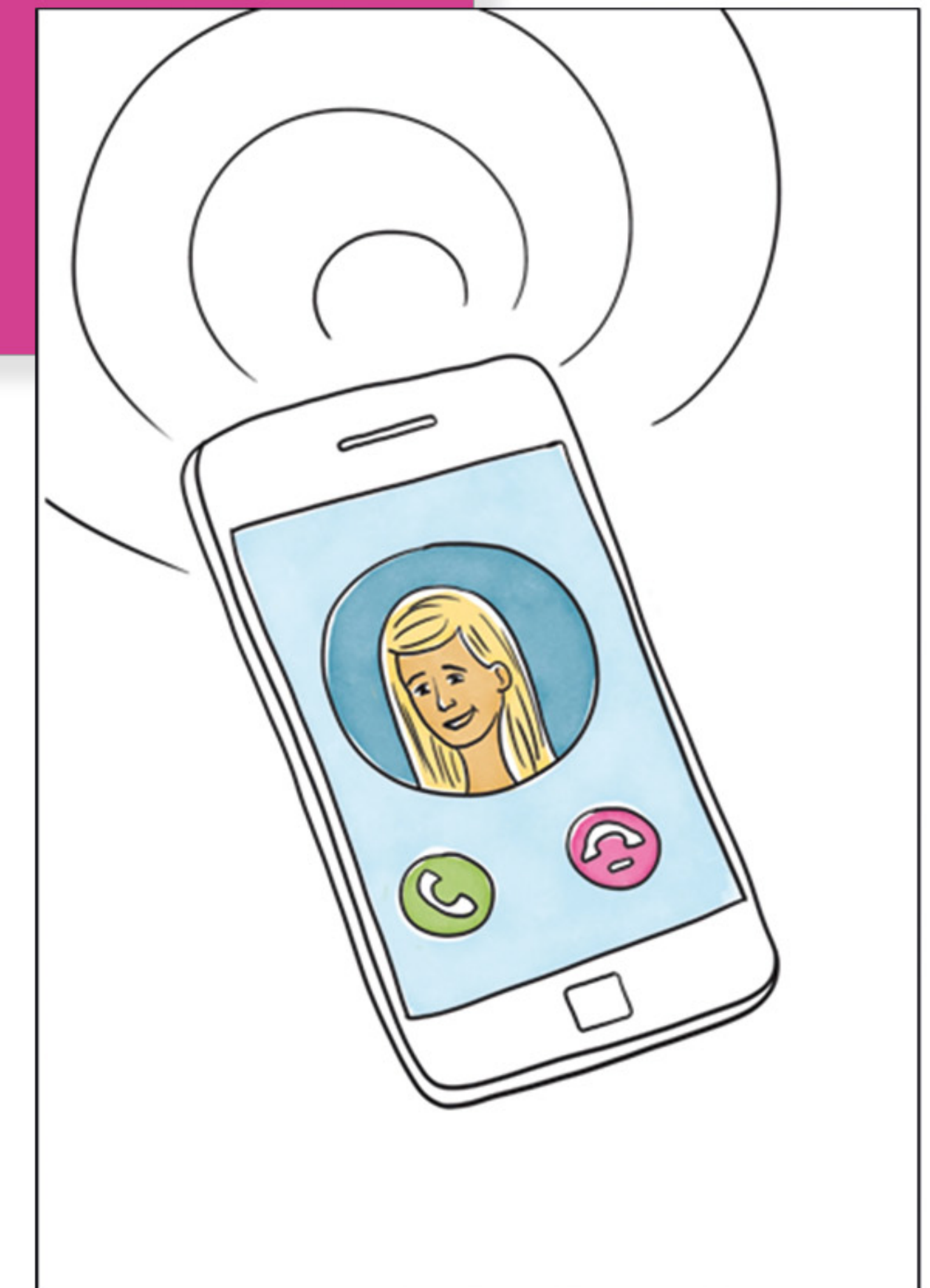
Djeca i mladi koriste različite digitalne medije. Posebice Internet nudi razne mogućnosti, ali i mnogobrojne opasnosti. **Pravilno korištenje Interneta je nešto što se također mora naučiti!**

Odrasli su odgovorni za zaštitu djece od sadržaja koji nisu primjereni njihovoj dobi. Pornografija (prikazivanje seksualnih činova) i prikazi s nasiljem mogu naštetiti psihoseksualnom razvoju djece. Iskrivljuju predodžbu o seksualnosti i mogu poticati na primjenu seksualnog nasilja.

Maloljetnici (mlađi od 18) ne smiju gledati, posjedovati, preuzimati ili prosljeđivati pornografske sadržaje.

Pokažite interes za to što Vaša djeca slušaju i gledaju. Usvojite vlastitu medijsku pismenost i prenosite ju dalje! Razgovarajte s djecom o sadržajima s koji ih interesiraju.

Na stranici www.saferinternet.at naći ćete savjete i potporu za djecu, mlade i odrasle na koji način sigurno koristiti digitalne medije.



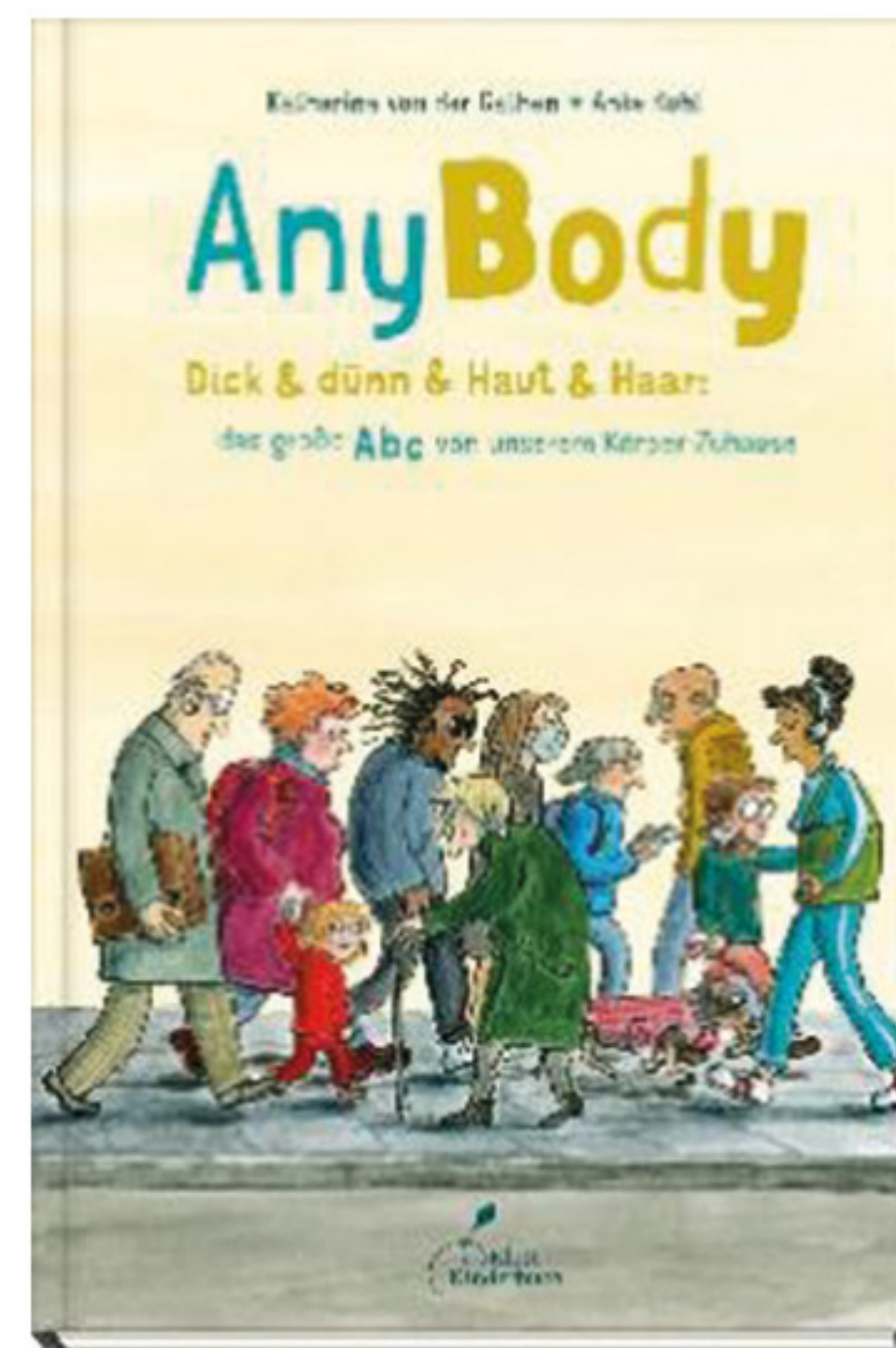


Sei ein ganzer Kerl
Jessica Sanders
© 2020 Zuckersüß Verlag



Schamlos schön
Nina Brochmann,
Ellen Stokken Dahl
© 2020 Dressler

AnyBody
Katharina von der Gathen,
Anke Kuhl
© 2021 Klett Kinderbuch



Wie ist das mit der Liebe?
Sanderijn van der Doef
© 2012 Loewe



Seksualni razvoj tinejdžera u dobi od 14 do 18 godina

Pubertet je u punom jeku. Tijelo se mijenja i sve više nalikuje tijelu odrasle osobe. Kod djevojčica pubertet obično počinje ranije nego kod dječaka.

- Spolna zrelost je u punom zamahu.
- Glas se mijenja, a ta promjena je posebno uočljiva kod dječaka.
- Dolazi do povećanog rasta dlaka po tijelu na primjer ispod pazuha. Kod dječaka dlake počinju rasti i na licu.
- Menstrualni ciklusi postaju redoviti.
- Raste interes za seksualnim vezama (mladenačke ljubavi).
- Pod utjecajem hormonalnih promjena često izbijaju akne na licu i leđima.
- Tinejdžeri uglavnom traže informacije na Internetu ili u društvu vršnjaka.
- Roditelji kao izvor informacija dopijevaju u drugi plan.
Kako biste zaštitili mlade od sadržaja koji bi im mogli štetiti, zadržite interes za život mladih!
Raspitajte se i kontrolirajte s mladima medije koje zajedno koristite.
Prenosite i sami dalje medijsku pismenost!

- Razvojni korak partnerstvo: prve mladenačke veze.
Nastavite razgovarati s tinejdžerima o takvim temama!

Ponudite im mogućnost da porazgovarate o vezama, predodžbama i idealima te promišljajte s njima pozitivne, ali i negativne obrasce veza i iskustava.

Imajte na umu da u prvim tinejdžerskim vezama često dolazi do nasilja i napada.

Teme za raspravu mogu biti ravnopravnost, sporazumnost, poštovanje, ideali,granice, itd. Također djecu treba naučiti kako se nositi s frustracijom ili ljubomorom. Također je veliki izazov pronaći ravnotežu između vlastitih potreba te potreba partnera/partnerice.

- Preispitujte norme ljepote i spolne uloge u vezama koje djeluju ograničavajuće.





**Make Love
Ein Aufklärungsbuch**

Ann-Marlene Henning, Tina Bremer-Olszewski
© 2017 Goldmann



FAQ YOU - Ein Aufklärungsbuch
© 2019 Jugend gegen Aids



Das Jungfernhäutchen gibt es nicht

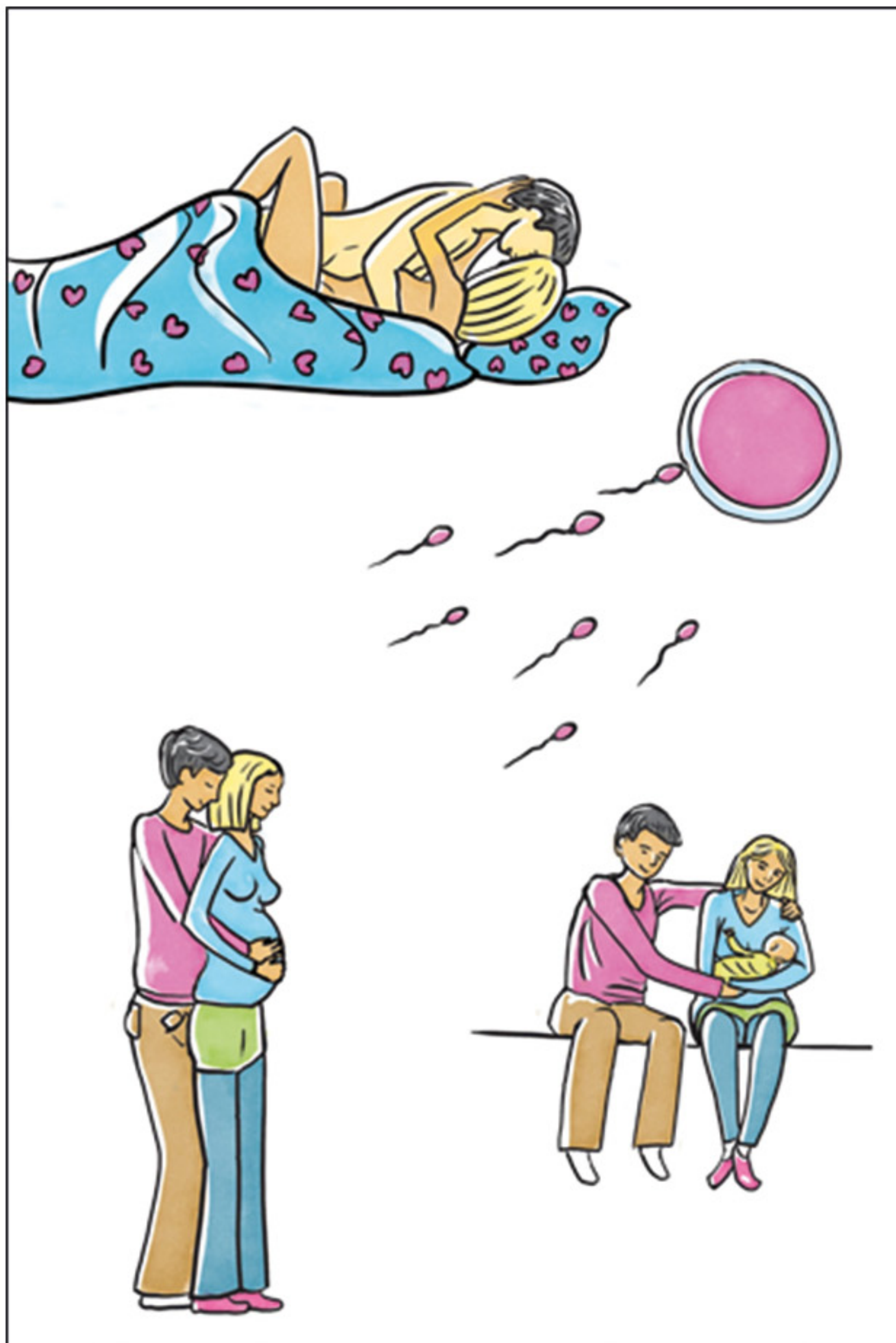
Oliwia Hälterlein & Aisha Franz
© 2020 Maro



Erster Sex und große Liebe.
© 2017 Österreichische Jugendinfos

Seksualni razvoj mladih odraslih osoba u dobi od 18 do 25 godina

U ovom periodu razvoja fizički razvoj je praktično završen. Što se tiče psihoseksualnog razvoja, mladi ljudi su do sad razvili spolni identitet i skupili prva iskustva glede veza. Sada je vrijeme da se dalje razvijaju i vježbaju kompetencije za veze, što znači da mladi moraju naći ravnotežu između vlastitih potreba i želja (ljubav prema samome sebi) i potreba i želja partnera/partnerice.



- Odrasla dob sa sobom nosi novu odgovornost, jer su mladi s 18 godina pred zakonom punoljetni.
- Postupno pratite samostalnost i sposobnost samoodržanja te eventualno izgradite potrebnu mrežu podrške i omogućite financijsku samostalnost.
- Omogućite mladima mogućnost samostalnog oblikovanja, ali i suoblikovanja u svim područjima života.
- Pojašnjavanje o ljudskim pravima i seksualnim ljudskim pravima.
- Ozbiljno shvatiti pitanja o djeci – razgovarajte o zadacima, mogućnostima i odgovornostima vezanim za tu temu.

- Proširite mogućnosti oblikovanja veze.
- Zajedno s mladim odraslima napravite planove za budućnost.
- Za one koji imaju osobnog asistenta ili žive u ustanovama: odredite jasna pravila za vezu prema pratećem osoblju i asistentima, (seksualno) samoodređenje, koncept zaštite od nasilja...



Make More Love
Ein Aufklärungsbuch für Erwachsene

Ann-Marlene Henning, Anika Keiser
 © 2018 Goldmann

Sex verändert alles
Aufklärung für Fortgeschrittene

Ann-Marlene Henning
 © 2019 Rowohlt Taschenbuch



PREPORUČENE KNJIGE

Seksualitet kod ljudi s posebnim potrebama

Seksualnost kod ljudi s invaliditetom, psihičkim oboljenjima ili drugim poteškoćama često je predmet društvenih predrasuda i tabua. To predstavlja posebni izazov za osobe s invaliditetom. Ali i za osobe koje ih prate i pomažu im.

Od roditelja i drugih osoba identifikacije traži se da svojoj odrasloj djeci omoguće potrebno obrazovanje koje im je potrebno kako bi svoju seksualnost mogli živjeti odgovorno i na samoodređujući način.

Seksualnost nema istu vrijednost kod svih ljudi.

Razni utjecaji mogu otežati doživljavanje seksualnosti.

Neki od tih otežavajućih utjecaja mogu biti:

- seksualnost kao tabu tema,
- nedostatak seksualne edukacije posebno kod osoba s invaliditetom, psihičkim oboljenjima ili drugim poteškoćama,
- nedostajuće mogućnosti skupljanja iskustva koja su prikladna dobi i stupnju razvoja (od igre „doktora“ do tinejdžerskih veza),

- ograničenja u području tjelesnih funkcija i struktura (grčevi, paraliza),
- ovisnost i neravnopravnost zbog cjeloživotne potrebe za njegom, česti liječnički pregledi, terapije od ranog djetinjstva...,
- institucijska skrb (nedostatak intimne i privatne sfere u institucijama, nedovoljne mogućnosti suodlučivanja, nemogućnost života u vezi...),
- neurološka raznolikost i s time povezane promjene u osjetilnoj percepciji i način na koji se doživljavaju podražaji (autistični spektar, ADHD,...),
- spolne raznolikosti i s time povezana stigmatizacija (dvospolci, transseksualnost,...),
- lijekovi koji imaju utjecaj na metabolizam i određene funkcije tijela,
- jezične barijere (potpomognuta komunikacija, strani jezik),
- obiteljske i društvene vrijednosti:
 - kada osobe s invaliditetom moraju biti „vječno dijete“,
 - “brižna sila“ – kao hod po rubu između zaštite i samoodređenja
 - kad mlade odrasle osobe nemaju slobodu izbora partnera ili partnerice.



Pravobranitelj za djecu i mladež u Austriji

Home: www.kija.at

Centri za zaštitu djece u Austriji

Tel: 0664 / 887 36 462

Mail: info@oe-kinderschutzzentren.at

Home: www.oe-kinderschutzzentren.at

Centri za zaštitu od nasilja u Austriji

Tel: 0800 700217

Home: www.gewaltschutzzentrum.at

Savjetovališta za žene i djevojčice

Tel: 01/595 37 60

www.netzwerk-frauenberatung.at

Savjetovališta za muškarce

Tel: 0800 400 777

www.maennerinfo.at



Pravobranitelj za osobe s invaliditetom

Tel: 0800 / 80 80 16

Mail: office@behindertenanwalt.gv.at

Home: www.behindertenanwalt.gv.at

Pravobraniteljstvo

Tel: 0800 / 223 223

Mail: post@volksanwaltschaft.gv.at

Home: www.volksanwaltschaft.gv.at

Savjetovališta za osobe s invaliditetom u Austriji

Tel: 0650 / 408 58 12

Mail: ressl@vereinbehindertenombudsmann.at

Home: www.vereinbehindertenombudsmann.at



GDJE I KOME SE OBRATITI U AUSTRIJI

Popis ostalih savjetovališta i pravobraniteljskih ureda nalazi se na stranici:

www.oesterreich.gv.at/themen/leben_in_oesterreich/ombudsstellen_und_anwaltschaften.html

Telefon za pomoć „Rat auf Draht für Kinder und Jugendliche“

besplatno iz cijele Austrije, 24 sata: Tel: 147

Adresa e-pošte: 147@rataufdraht.at Home: www.rataufdraht.at

Telefon za pomoć „Ö3-Kummernummer“

u cijeloj Europi svakim danom od 16 do 24h: Tel: 116 123

Chat za pomoć | www.haltdergewalt.at

Telefon za pomoć ženama koje su žrtve nasilja „Frauenhelpline gegen Gewalt“

Tel: 0800 222 555

Adresa e-pošte: frauenhelpline@aodef.at Home: www.frauenhelpline.at

Policija | Tel: 133

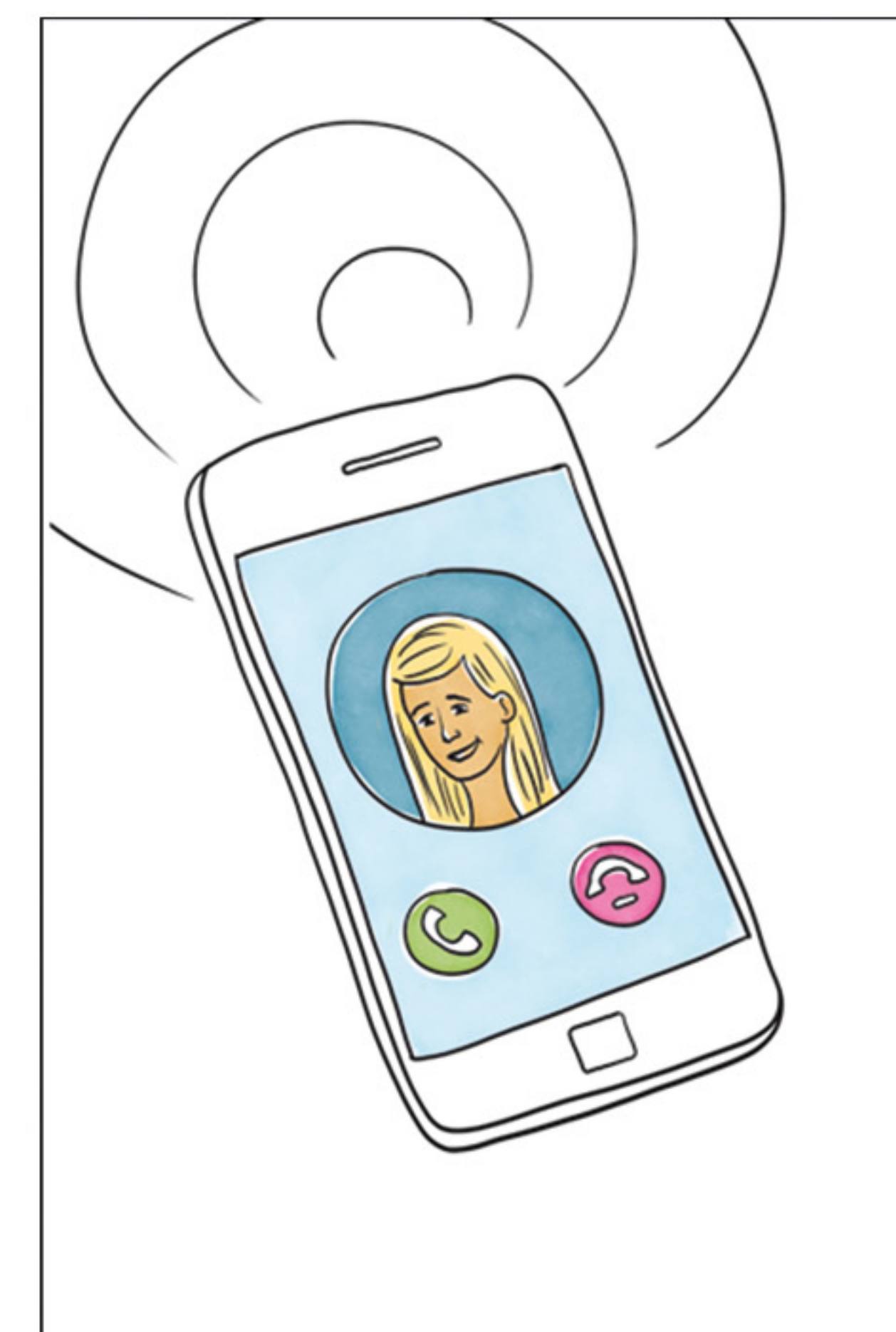
Hitan poziv za gluhe | Tel: 0800 133 133 putem SMS-a

Europski broj za hitne slučajeve | Tel: 112

Europski broj za hitne slučajeve za djecu | Tel: 116 111

Broj za hitne slučajeve za žene 24 h | Tel: 01 71719

Broj za hitne slučajeve za muškarce 24h | Tel: 0800 246 247



Udruga Hazissa, Karmeliterplatz 2/2, 8010 Graz.

Adresa e-pošte: office@hazissa.at Home: www.hazissa.at/praevention-barrierefrei

Odgovorna osoba za sadržaj: **Mag.^a Dr.ⁱⁿ Yvonne Seidler**

Hazissa je stručna agencija za prevenciju seksualnog nasilja i nudi

- brošure i informativne materijale,
- informativne večeri i edukacije za roditelje,
- daljnje edukacije, predavanja i radionice,
- grupna savjetovanja i supervizije,
- pomoć kod izrade koncepata zaštite u institucijama.

Potpomognuto od strane Ureda saveznog kancelara Austrije sredstvima u okviru poticaja za ženske projekte

 **Bundeskanzleramt**



